

Halloween – ”Bus eller godis”

Av-nummer: 11223tv22

Halloween kommer från All Hallows Eve och *firas den 31 oktober*, dagen före kristendomens Allhelgonahelg. I mer än 2000 år har irländare och skottar firat skörden och hedrat sina döda vid kelternas nyår den 1 november. Högtiden har alltid präglats av uppfattningen att onda makter var i rörelse natten före den 1 november. För att skrämman dessa klädde man ut sig och tände eldar. På Irland använde man kålrötter med ljus i för att skrämman bort de onda andarna. På 1840-talet tog irländarna med sig seden till Amerika där man i brist på kålrötter använde pumpor. Först under senare år har det amerikanska Halloweenfirandet fått fäste i Sverige, främst på grund av affärsidkare och inflyttade amerikaner.

I programmet får vi följa familjen Waaler i Huddinge under några hektiska dagar då pumpor skall skördas, huset skall kläs in med spindelväv, spökkostymer skall provas och kakor bakas inför spökfesten. Huvudpersoner är Richard och hans tre syskon. Även i Richards klass ordnas det Halloweenfest där alla klär ut sig, leker lekar och får massor av godis. Ett viktigt inslag för barnen under Halloween är att klä ut sig, knacka på dörrar och säga ”bus eller godis”.

Halloween – Faktabakgrund

Vad är Halloween?

Halloween är en högtid som firas mest i USA, men dess seder sprider sig mer och mer till Sverige.

När firas Halloween?

Halloween firas den 31 oktober, dagen före kristendomens Allhelgonahelg.

Varför firas Halloween?

Själv ordet Halloween kommer ursprungligen från den katolska kyrkan. Det är ett sammandrag av All Hallows Eve, alla helgons kväll, som alltså infaller kvällen innan alla helgons dag den 1 november. Alla helgons dag är en minnesdag för alla helgon, kända och okända, som inte har en egen dag i almanackan.

På 400-talet f. Kr. firade Kelterna på Irland att sommaren officiellt slutade den 31 oktober. Denna högtid kallades Samhain (sow-en) och var det keltiska nyåret. En sägen då var att själarna från alla som dött under året just denna dag var ute och letade efter en ny kropp att överta för nästa år. Kelterna trodde att alla tid- och rumslagar upphävdes denna dag, vilket tillät de döda att röra sig i de levandes värld. Naturligt nog ville de levande inte bli besatta av någon ande, så på kvällen den 31 oktober släckte man eldarna i sina hus för att göra dem kalla och ogästvänliga. Man klädde sig i hemska kostymer och gick skrikande och gapande runt i grannskapet för att skrämman iväg andarna som letade efter en kropp att överta.

Romarna adopterade de keltiska sederna och under det första århundradet efter Kristus assimilerades Samhain med andra romerska seder, som firandet av Feralia och Pomona. Feralia var en festival för att ära de döda och Pomona var en skördehögtid med namn efter en frukt och trädgudinnan Pomona.

Världens fest – i Sverige

Seden att fira Halloween kom till Amerika under 1840-talet genom irländska immigranter. Under den tiden var det populärt att genomföra "practical jokes", som att välta uthus eller ta bort grindarna från staketet under Halloween.

Hur firas Halloween?

Genom åren har sederna och firandet av Halloween den 31 oktober förändrats. Medan tron på att andar kan ta levande människor i besittning börjat blekna, har seden att klä ut sig till spöken och häxor ökat.

Seden "trick or treat" (knacka på dörrar och säga "bus eller godis"), kommer från en gammal tradition i Europa. Den 2 november firades "alla själars dag". Då gick de kristna från dörr till dörr och bad om "själakakor". Ju fler själakakor man fick, desto fler böner lovade man att be för de givandes döda anhörigas själar. Man trodde nämligen att de dödas väg till himlen kunde påskyndas genom bön.

Att göra en lykta av en pumpa är en annan vanlig sed under Halloween. Denna sed kommer troligtvis från Irland. Lyktan kallas för en "Jack-o-lantern". Sägner berättar att en skojare som hette Jack lurade Satan att klättra upp i ett träd. Jack karvade sedan in ett kors i trädstammen och fångade på så sätt Satan i trädet. Sedan gjorde Jack en överenskommelse med honom: om Satan aldrig mera frestade honom så skulle han låta honom komma ner från trädet. Sägner säger att när Jack senare dog så fick han inte komma in i himlen på grund av sitt leverne. Han fick inte heller komma in i helvetet eftersom han hade lurat djävulen. Istället gav djävulen honom en bit glödande kol för att lysa upp hans mörker. Kolet placerades i en urkarvad rova för att räcka längre. Irländarna använde ursprungligen rovor som "Jacks lykta", men när de kom till Amerika upptäckte de snart att pumpan var mycket vanligare än rovan. Så var seden med den urkarvade pumpan skapad.